

Л.В. Ненчинська, студентка групи ПВШ 10Г-1
Інституту менеджменту та психології
ДВНЗ «УМО» НАПН України

СТУДЕНТСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ФОРМА СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ

Анотація. У статті розкрито сутність студентського самоврядування й організаційні аспекти самоврядування студентів, що сприяють соціальній зрілості й самореалізації.

Ключові слова: студентське самоврядування, управління, співвідношення управління і самоврядування, саморегуляція учасників управлінської діяльності, соціально-педагогічні умови, соціальне виховання, соціалізація, самореалізація.

Аннотация. В статье раскрыто смысл студенческого самоуправления и организация аспектов самоуправления студентов, которые имеют влияние на социальную зрелость и самореализацию.

Ключевые слова: студенческое самоуправление, управление, соотношение управления и самоуправления, саморегуляция участников самоуправленческой деятельности, социально-педагогические условия, социальное воспитание, социализация.

Annotation. This article exposes the essence of students self-government and organizational aspects of self-administration of students that promote social maturity and self-realization.

Keywords: students self-government, management, correlation of management and self-management, self-regulation of members of management activity, socially - pedagogical conditions, social brinding-up, socialization.

Актуальність. Як в кінці ХХ та на початку ХХІ століття, тобто в період становлення української суверенної незалежної, соціальної, правової держави, так і на сучасному етапі її розвитку, відбувається активне утвердження демократичних засад в усіх сферах життєдіяльності українського суспільства.

Процес демократизації вимагає забезпечення прав і свобод усіх громадян. Демократизація торкнулася всіх верств населення та різних сфер діяльності громадян України, а тому не обійшла стороною й освіту.

Інтеграція України у Європейське співтовариство та перехід до ринкової економіки безумовно глибоко зачіпають усі складові освітньої

галузі, вимагають ще більшої її демократизації. Згідно з Болонським процесом студентство, що завжди було передовою когортою населення й мало свої погляди на життя, проблеми держави, розглядається, як партнер, і тим самим, воно не лише має свої погляди, а й має право їх проголошувати, обговорювати та приймати досить серйозні дорослі та дуже важливі рішення. Болонський процес орієнтує вищі навчальні заклади на залучення студентів як компетентних, активних і конструктивних партнерів до формування зони європейської вищої освіти.

Враховуючи важливість даного аспекту проблеми, а саме демократизацію системи вищої освіти, Міністерство освіти і науки України видало наказ №166 від 03.04.01, яким затвердило «Положення про студентське самоврядування у вищих навчальних закладах». У цьому положенні визначається сутність студентського самоврядування, права та обов'язки студентів.

У зв'язку з цим актуальність дослідження обумовлена перш за все тим, що не існує стандартної моделі самоврядування в закладах освіти, звідси, на мою думку, самоврядування, як соціальна модель, потребує детального вивчення, а саме як форма соціального виховання студентів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У педагогічній літературі кінця ХХ – початку ХХІ століть розпочато вивчення стану розробленості проблеми студентського самоврядування: досліджуються його закономірності, з'ясовуються тенденції нерівномірності, суперечливості і уповільненості темпів його розвитку. Донині не розкрито значний інноваційний потенціал, здатний забезпечити успішний процес демократизації студентських колективів, їх діяльності.

Аналіз психолого-педагогічних джерел свідчить, що до найбільш актуальних і складних проблем організації студентського самоврядування у вищому навчальному закладі можна віднести: теоретико-методологічні засади національного виховання; соціально-педагогічні умови організації студентського самоврядування у вищій школі; діяльність куратора

академічної групи, що спрямована на формування особистості студента; організаційні форми соціально-виховного впливу на особистість; аналіз виховної діяльності педагога; соціологічне дослідження сучасного студентства як суб'єкта соціально-виховної роботи у вищому навчальному закладі (В.Астахова, В.Базилевич, І.Бех, В.Бондар, Я.Бурлака, О.Дубасенюк, О.Киричук, В.Кузь, Н.Ніколаєвський, В.Портних, І.Смирнов, М.Стельмахович, Т.Степура, В.Сластьонін, Л.Філінська, О.Якуба та інші).

Особливий інтерес викликають наукові дослідження останніх років таких вітчизняних учених: Л. Божович, Л. Буєва, І. Бех, О. Дубасенюк, І. Зязюн, З. Зикова, А. Капська, В. Караковський, М. Красовицький, Т. Кириленко, В. Семиченко, Т. Степура, С. Сисоєва, в яких розглядаються організаційні аспекти самоврядування студентів, проблеми їхньої соціальної зрілості та самореалізації, становлення студентів як суб'єктів життєвотворчості, виховання гуманістичних цінностей, формування здатності до свідомої саморегуляції.

Названі дослідження варті уваги, проте ще не набули достатнього висвітлення у вітчизняній педагогічній науці проблема визначення сукупності соціально-педагогічних умов, що сприяють досягненню успіхів студентів у навчанні та підвищенню рівня соціальної активності студентської молоді.

Мета статті: проаналізувати студентське самоврядування як соціальну модель, а саме як форму соціального виховання студентів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як відомо, соціалізація — це процес засвоєння індивідом упродовж життя знань, норм і цінностей суспільства, до якого він належить. Кінцевою метою соціалізації має бути формування громадянськості, ступінь якої визначається тим, наскільки особа пристосувалася до соціальних відносин та сприяє розвитку суспільства.

Головними інститутами, що формують орієнтації особи, є держава, громадські організації, школи, вищі заклади освіти тощо. Так, вища школа здійснює як безпосередню, так і латентну соціалізацію. Безпосередню —

завдяки організації інформаційного процесу (вивчення суспільно-гуманітарних дисциплін, виховні заходи тощо). Латентну — через організацію інтерактивних процесів, завдяки яким засвоюються соціальні ролі та форми поведінки. В такий спосіб вища школа сприяє формуванню когнітивної компоненти соціалізації.

Безумовно, студентське самоврядування слід віднести до тих інтерактивних процесів, завдяки яким відбувається соціалізація студентської молоді. Студентське самоврядування є своєрідним лакмусовим папірцем для визначення того, чи є молодь, студентство споживачем, чи активним учасником суспільного життя. Недаремно в рамках програми "Tempus" (схеми співробітництва країн ЄС у сфері вищої освіти) саме студентське самоврядування визначене одним із пріоритетів для України у сфері управління університетами. Це форма управління, за якої студенти на рівні академічної групи, факультету, гуртожитку, курсу, спеціальності, студентського містечка, іншого структурного підрозділу ВНЗ мають право самостійно вирішувати питання внутрішнього управління.

Головна мета діяльності органів студентського самоврядування полягає передусім у створенні умов самореалізації молодих людей в інтересах особистості, суспільства і держави.

Показовим для нас є західний досвід. Так у країнах Західної Європи важко знайти університет, де б не діяв орган студентського самоврядування. Ця формальна вимога європейського законодавства є надзвичайно дієвою у процесі її втілення на практиці в університеті. Органи студентського самоврядування в університетах Європи є не просто представницькими, вони активно захищають студентські інтереси всюди, де про них іде мова. Вони виступають у ролі своєрідних посередників між адміністрацією університету й студентською громадою, забезпечуючи їх ефективне спілкування.

Дуже часто сама адміністрація вищого навчального закладу покладає важливі завдання на органи студентського самоврядування. Окрім цього органи студентського самоврядування забезпечують ефективний зв'язок між

студентами університету й іншими інституціями у галузі вищої освіти й опікуються справами всіх офіційних студентських товариств університету.

Студентському самоврядуванню виповнилося вже понад 10 років за часів незалежної України. Але ситуація з діяльністю його органів в українських вищих навчальних закладах не виглядає такою оптимістичною, як на Заході. У переважній більшості ВНЗ України студентське самоврядування створюють упродовж 5—7 років, однак функціонує воно якимось "по-радянськи". Можливість створення студентських органів самоврядування передбачена низкою нормативно-правових актів України — Положенням про державний вищий заклад освіти від 5 вересня 1996 р., Типовим положенням про органи студентського самоврядування від 3 квітня 2001 р., Законом України "Про вищу освіту" від 17 лютого 2002 р. В абсолютній більшості українських вищих навчальних закладів ці органи вже функціонують, проте самі студенти не завжди мають уявлення про їх цілі й завдання.

На відміну від органів студентського самоврядування в університетах Західної Європи студентські організації України не функціонують, а існують лише номінально, повністю підпорядковуючись адміністрації закладу. А їхня роль у лобіюванні студентських інтересів залишається мінімальною.

Показово, що студентам Польщі, Німеччини, Великої Британії важко пояснити, що таке *students trade union*, проте *students self-government* є зрозумілим для всіх. Отже, якщо студенти національних навчальних закладів мають бажання співпрацювати з вищими навчальними закладами іноземних держав, користуватися попитом на світових ринках праці, мати змогу демонструвати свої найкращі здібності та інтелектуальний потенціал, якого їм не бракує, необхідно, аби представляли їхні інтереси органи, котрі визнають у європейських країнах.

Перш за все, існує проблема неналежного законодавчого оформлення й, відповідно, необхідність удосконалення нормативно-правової бази. Згідно існуючого законодавства права участі студентського самоврядування в

розв'язанні питань, що стосуються вищої освіти, є лише декларативними, а порівняно з аналогічними правами професійних спілок — дуже обмеженими. Така юридична незахищеність студентських органів самоврядування лише посилює ефект, викликаний небажанням адміністрації ВНЗ делегувати органам студентського самоврядування свої функції та ділитися з ними певними інструментами впливу.

Крім відсутності юридичного інструментарію є ще одна, не менш важлива для незалежності органів проблема, — відсутність достатніх фінансових можливостей для реалізації завдань та виконання власних функцій. Таким чином, на відміну від іноземних "колег" (австрійський приклад: 13,5 євро — законний внесок студента на розвиток студентського самоврядування; польський досвід: обов'язковість фінансового та матеріального забезпечення функціонування органів студентського самоврядування з університетського бюджету закріплено законом) українські органи студентського самоврядування найчастіше стають фінансово залежними або ж від адміністрації ВНЗ, або ж від місцевої влади. Але ж цілком очевидно, що фінансова незалежність — це запорука свободи та самостійності дій.

Інша спільна риса, притаманна українським органам студентського самоврядування, стосується розряду "історично зумовлених". Радянська доба, на жаль, не зумовила необхідної демократичної політичної культури — культури участі. Як би там не було, але для щоденної реалізації прав і свобод на всіх рівнях функціонування суспільства необхідні своєрідні демократичні "стереотипи", певні усталені форми мислення та реагування. Як наслідок, маємо відсутність чіткого механізму, традицій взаємодії та співпраці як між органами студентського самоврядування і адміністрацією, так і з іншими студентськими організаціями та органами студентського самоврядування інших ВНЗ. Звісно, останнім часом спостерігається позитивна тенденція до організації "круглих столів", семінарів, конференцій, які повинні би сприяти так званому "обміну досвідом", але тут найголовнішим є не сам факт їх

проведення, а факт участі дійсно активних представників студентської молоді.

Характерним явищем є й те, що студентське самоврядування дуже часто не користується авторитетом серед студентів, а відсоток студентів, які нічогосінько не знають про діяльність, а власне, й про існування такої організації, в деяких вищих навчальних закладах сягає 40-60%. Разом з тим, участь у діяльності органів студентського самоврядування — це чудова нагода здобути навички в професійних справах, реалізуватися в цікавих для себе заходах, здобути досвід у спілкуванні, випробувати себе як лідера та керівника.

Висновки. Імовіріше за все, причину існуючого стану студентського самоврядування слід скоріш шукати не в загальному песимізмі, соціальній апатії й зневірі студентства, а в недостатній поінформованості як щодо діяльності органів студентського самоврядування, так і щодо своїх прав та можливостей у стосунках з адміністрацією.

Пасивність студентства породжена "інформаційною порожнечою" щодо органів студентського самоврядування. Тому можна було б запропонувати в структури ВНЗ ввести такий структурний підрозділ, як студентський парламент Університету (СПУ). Він повинен стати постійно діючим органом, що буде здійснювати практичну діяльність щодо реалізації завдань студентського самоврядування у ВНЗ.

Основними напрямками діяльності СПУ можуть бути такі:

- проведення роботи щодо захисту прав та інтересів студентів і аспірантів;
- спрямування своєї діяльності на активізацію участі студентів і аспірантів у навчальній та науковій роботі;
- встановлення міжфакультетських, міжвузівських та міжнародних зв'язків;
- інформування студентів і аспірантів про свою діяльність;
- створення умов для цікавого проведення дозвілля студентами та

аспірантами;

— організація співробітництва зі студентами інших ВНЗ і молодіжними організаціями;

— сприяння у створенні необхідних умов для проживання й відпочинку студентів;

— створення різноманітних студентських гуртків, товариств, об'єднань, клубів за інтересами;

Література

1. Положення про студентське самоврядування у вищих навчальних закладах. Інформаційний вісник. – К. : Вища освіта, 2002. – № 7.
2. Боришевський М. Духовні цінності як детермінанта громадянського виховання особистості / Боришевський М. // Цінності освіти і виховання : Наук.-метод. зб. - К., 1997. - С. 21-25.
3. Боришевський М. Формули громадянина-творця. Соціально-психологічний портрет особистості громадянина / Боришевський М. // Світло. - 1998. - №3. - С. 8-9.
4. Бургін М. Виховання громадянина: проблеми, структури, функції / Бургін М. // Освіта України. - 1997. - 7 берез. - С.4.
5. Головаха Е. Й. Демократизация общества и развитие личности / Головаха Е. Й., Бекешкина Н. З., Небоженко В. С. — К., 1992.
6. Колесников С. Человеческие измерения демократии / Колесников С. // Свободная мысль. — 1991. — № 16.